

Αθήνα, 28 Μαΐου 2021

Αριθ. Πρωτ. 3992

Αριθ. Γνωμοδότησης: 16

Προς

Τον κ. Διευθυντή της Διεύθυνσης Αντιμετώπισης
Εγκλημάτων Εμπρησμού του Πυροσβεστικού Σώματος

Θέμα: Νομικά θέματα προκύπτοντα από την εφαρμογή των νέων

Κωδικών (ΠΚ, ΚΠΔ), σχετιζόμενα με τα καθήκοντα των

ανακριτικών υπαλλήλων του Πυροσβεστικού Σώματος –

Το έγκλημα του εμπρησμού στο νέο Ποινικό Κώδικα

Επί του αιτήματος για γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου επί σειράς δεκατεσσάρων (14) ερωτημάτων, αναπτυσσομένων σε υπόμνημα τριάντα (30) σελίδων, που μας υποβάλατε με το υπ' αριθμ. πρωτ. 827 Φ. 109.60/7-5-2021 έγγραφό σας, θεωρούμε αναγκαίο να επισημάνουμε εξ αρχής ότι το αντικείμενο και τα όρια της γνωμοδοτικής αρμοδιότητας του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου προβλέπονται στη διάταξη του άρθρου 25 § 2 του Κώδικα Οργανισμού των Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών (ΚΟΔΚΔΛ-Ν. 1756/1988, όπ. ισχ.), συνίσταται δε η αρμοδιότητά του αυτή στη διατύπωση της γνώμης

3

ζητείται η άσκηση της εποπτικής-διευθυντικής αρμοδιότητας καθενός κατά τόπο αρμόδιου εισαγγελέα, όταν οι εκεί ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι του Π.Σ. κρίνουν ότι ανακύπτει ανάγκη, αφού ως προς το ανακριτικό τους έργο υπόκεινται απευθείας στον εισαγγελέα και όχι στην προϊσταμένη τους διοικητική αρχή (βλ. Γνωμ.Εισ.ΑΠ 35/1981 [Δ. Κιουσόπουλου], Ποιν.Χρ 1961, 552 και Θεοχ. Δαλακούρα, Ποινική Δικονομία, τ. Α', 2003, σελ. 153).

Ωστόσο, επειδή είναι προφανές ότι αφετηρία των ερωτημάτων σας και πυρήνας του προβληματισμού σας αποτελεί η εφαρμογή, από 1-7-2019, του νέου Ποινικού Κώδικα (και δευτερευόντως του νέου ΚΠΔ) και οι επελευθερωτικές μεταβολές στην τυποποίηση των κοινώς επικινδύνων εγκλημάτων και προεχόντως του εμπρησμού, μπορούμε να προσεγγίσουμε ερμηνευτικά την πράγματι ουσιαστική αναμόρφωση του άρθρου 264 ΠΚ με κάποιες σύντομες παρατηρήσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν απαντήσεις σε ορισμένα εκ των επιμέρους ερωτημάτων σας. Η νέα διάταξη προβλέπει πλέον τον εμπρησμό ως έγκλημα συγκεκριμένης διακινδύνευσης (βλ. Αιτιολ. Έκθ. σχ. ΠΚ), ενώ υπό τον προϊσχύσαντα ΠΚ, κατά την ορθότερη γνώμη, χαρακτηριζόταν ως έγκλημα «αφηρημένα συγκεκριμένης διακινδύνευσης» (βλ. Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Κοινώς επικινδύνων εγκλήματα, 1990, σελ. 104) ή «δυννητικής διακινδύνευσης» (βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Ποινικό Δίκαιο, άρθρα 1-49 ΠΚ, Στ'. έκδ. 2001, σελ. 281). Στην Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου ΠΚ επισημαίνεται ότι ο εμπρησμός διατηρεί ως προς τη νομοτυπική μορφή του τα γνωστά και από τον προϊσχύσαντα ΠΚ στοιχεία, δηλαδή την πρόκληση πυρκαγιάς, από την οποία (υπό το νέο ΠΚ) θα πρέπει να προέκυψε στη συγκεκριμένη περίπτωση είτε κοινός κίνδυνος για ξένα πράγματα είτε κίνδυνος για άνθρωπο. Κατά τις σταθερές νομολογιακές παραδοχές του Αρείου Πάγου, ως κοινός κίνδυνος νοείται εκείνος ο οποίος αφορά ευρύτερο κύκλο εννόμων αγαθών σε έκταση που είναι ανεπίδεκτη προσδιορισμού εκ των προτέρων, είτε

2

του γενικώς και αφηρημένως ως προς την αμφιλεγόμενη έννοια διατάξεων νόμων επί συγκεκριμένου ζητήματος γενικότερου ενδιαφέροντος, και πάντως όχι επί υποθέσεων επί των οποίων επελήφθησαν ήδη ή πρόκειται να επιληφθούν οι αρμόδιες δικαστικές αρχές, ή επί θεμάτων που απασχόλησαν ή πρόκειται να απασχολήσουν τα δικαστήρια ή τα δικαστικά συμβούλια, προς αποφυγή επηρεασμού της κρίσης τους, ενόψει μάλιστα και των προβλεπόμενων ενδίκων μέσων και βοηθημάτων (βλ. Γνωμ.Εισ.ΑΠ 10/2020 [Δ. Παπαγεωργίου], Ποιν.Χρ 2020, 556 και Ποιν.Δικ 2020, 928, Γνωμ.Εισ.ΑΠ 10/2018 [Δ. Παπαγεωργίου], Ποιν.Χρ 2018, 556 και Ποιν.Δικ 2018, 784 και Ευτ. Φιτράκη, Ο εισαγγελέας και το κράτος δικαίου, ΤοΣ 2008, 351 επ., 389,390).

Υπό το πρίσμα της επισήμανσης αυτής, είναι εμφανές ότι η συσσώρευση δεκατεσσάρων (14) ερωτημάτων, που κατά το μείζον μέρος ανάγονται σε θέματα ανακύπτοντα κατά την αυτεπάγγελτη προανάκριση, την οποία διευθύνει-εποπτεύει ο εισαγγελέας πρωτοδικών (άρθρα 245§2 ΚΠΔ, 25§1 στοιχ.γ ΚΟΔΚΔΛ), στην καθοδηγητική-εποπτική συνδρομή του οποίου οφείλουν να προστρέχουν και οι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι του Πυροσβεστικού Σώματος κατά την καθημερινή εκτέλεση των καθηκόντων τους, δεν μπορεί να αποτελέσει αφορμή για έκφραση γνώμης του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου με τη μορφή τής κατά το άρθρο 25§2 ΚΟΔΚΔΛ Εισαγγελικής Γνωμοδότησης του Ανώτατου Εισαγγελέα της Χώρας. Άλλωστε, η ικανοποιητική απάντηση στον καταϊγισμό των ερωτημάτων σας (με παράθεση, μάλιστα, και υποθετικών παραδειγμάτων προσομοίωσης με την καθημερινή πραγματικότητα) θα απαιτούσε όχι μια συνήθη Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αλλά τη συγγραφική διδακτικού εγχειριδίου προς χρήση των ανακριτικών υπαλλήλων του Πυροσβεστικού Σώματος. Ορθώς, λοιπόν, απευθυνθήκατε ήδη στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών και κατά ανάλογο τρόπο πρέπει να

4

και ένα μόνο αντικείμενο που είναι όμως ακαθόριστο ως μέρος της ολότητας (ΑΠ 2086/2017), κίνδυνος δε ανθρώπου υπάρχει όταν δημιουργείται πιθανότητα προσβολής της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας έστω και ενός μη κατά πρόσωπον προσδιορισμένου ανθρώπου (ΑΠ 2086/2017, ΑΠ 1646/2016). Με τη νέα μορφή του άρθρου 264 ΠΚ, πάντως, ο εμπρησμός δεν καθίσταται έγκλημα βλάβης, αλλά παραμένει έγκλημα διακινδύνευσης, συγκεκριμένης πλέον (για τη διάκριση βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Γενική Θεωρία του Ποινικού Δικαίου, τ.β', 1978, σελ. 103 επ.). Στα εγκλήματα συγκεκριμένης διακινδύνευσης ο κίνδυνος πρέπει να είναι πραγματωμένος. Στην ποινική θεωρία ξεχωρίζει η σύλληψη της έννοιας του «κινδύνου» από τον αείμνηστο καθηγητή Ιωάννη Μανωλεδάκη, κατά την οποία «κίνδυνος είναι η μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο που συνεπάγεται τη δημιουργία αιτιατικών όρων ή συνθηκών για την επέλευση μιας βλάβης (ενός βλαβερού αποτελέσματος) που δεν συνέβη ακόμα γιατί απαιτούνται και άλλοι αιτιακοί όροι» (όπ.παρ. σελ. 104).

Η προαναφερθείσα νέα νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 264 ΠΚ αναμφίβολα συνεπάγεται μείωση του αριθμού των περιπτώσεων πυρκαγιάς, στις οποίες θα καταφάσκει η νομοτυπική μορφή του εγκλήματος του εμπρησμού. Τούτο είναι λογική συνέπεια της απαίτησης συνδρομής συγκεκριμένης διακινδύνευσης, δηλαδή πραγματωμένου κινδύνου. Επισής, πιθανότατα, κατά την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης θα λειτουργούν πιο συχνά οι κανόνες της συρροής εγκλημάτων αναφορικά με τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 264 και 378§2 ΠΚ ή, ακόμη, θα εμφανίζονται περιπτώσεις «μεταβολής της κατηγορίας». Η ενδεχόμενη επιλογή του αρμόδιου εισαγγελέα να κινήσει την ποινική δίωξη για διακεκριμένη φθορά με φωτιά (άρθρο 378§2 ΠΚ), όταν υποβάλλεται σ' αυτόν δικογραφία αυτεπάγγελτης προανάκρισης (άρθρο 245§2 ΚΠΔ) που είχε ως έγκλημα αναφοράς τον εμπρησμό (άρθρο 264 ΠΚ), δεν αποτελεί

«πρωτοφανές φαινόμενο» ούτε σημαίνει ύπαρξη προβλήματος «πρωτόγνωρης διαφοράς στην ποινική αντιμετώπιση» (όπως όχι εύστοχα αναφέρεται στο υπόμνημά σας), αφού, κατά την ελληνική ποινικοοικονομική έννομη τάξη, στον εισαγγελέα αποκλειστικά (και όχι στους ανακριτικούς υπαλλήλους) ανήκει εν προκειμένω η αρμοδιότητα κίνησης της ποινικής δίωξης (άρθρο 43§2 ΚΠΔ). Σε κάθε περίπτωση, η μείωση του αριθμού των ποινικών δικογραφιών για το έγκλημα του εμπρησμού, ως απόρροια της εφαρμογής του νέου ΠΚ, ουδόλως εκλαμβάνεται ως μείωση της υπηρεσιακής απόδοσης των ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων του Πυροσβεστικού Σώματος ή υποβάθμιση της λειτουργικής αποστολής τους.

Επειδή στο υπόμνημα-ερωτηματολόγιο θίγεται και το ζήτημα του «ποινικού» ορισμού της πλημύρας, κατά την έννοια του άρθρου 268 ΠΚ, σημειώνουμε ότι στην Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου του προσχύσαντος ΠΚ η πλημύρα φέρεται ως έννοια αναμφισβήτητη και πασίδηλη και ως τέτοια μάλλον θεωρείται και από τα δικαστήρια (πρβλ. ΑΠ 921/2009, ΑΠ 397/2007), ενώ στην ποινική επιστήμη η προσπάθεια για τον εννοιολογικό προσδιορισμό της πλημύρας απέφερε διατύπωση πλειόνων ορισμών, στο πλαίσιο των οποίων αξίζει να αναφερθεί η παρατήρηση της Καθηγήτριας Μαρίας Καϊάφα – Γκμπάντι ότι «για να κάνουμε λόγο για ολοκληρωμένη πλημύρα, πέρα από την τάση αυτοδύναμης εξάπλωσης που χρειάζεται να διακρίνει τη διαφυγή των υδάτων από τα μέχρι τώρα όριά τους, είναι αναγκαίο το εμπειρικό φαινόμενο να παρουσιάζει συνολικά τέτοια χαρακτηριστικά, ώστε να μπορεί να θεμελιώνει ανά πάσα στιγμή καθαυτό πλέον τη δυνατότητα δημιουργίας κοινού κινδύνου για πρόσωπα ή πράγματα» (όπ. παρ. σελ. 179).

Τέλος, ως προς το ειδικό ερώτημα, αν εξακολουθεί να ισχύει η ΓνωμΕισΑΠ 3/2001 [Δ.Δωρή] (ΠοινΧρ 2001, 950 και ΠοινΔικ 2001, 390), υπενθυμίζουμε ότι σε πρόσφατη Γνωμοδότηση της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου (ΓνωμΕισΑΠ 5/2020 [Δ.Παπαγεωργίου], ΠοινΧρ

2020, 394 και ΠοινΔικ 2020, 499) επισημαίνονται τα ακόλουθα: «Η γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου δεν συνιστά δικαστική απόφαση, ούτε, βέβαια, παράγει δίκαιο (βλ. Ευτ. Φιτράκη, Ο εισαγγελέας και το κράτος δικαίου ΤοΣ 2008, 351 επ., 391). Ωστόσο, φαίνεται ότι ενίοτε αποτελεί σημαντικό βοήθημα στην αντιμετώπιση νομικών θεμάτων, ιδίως του ουσιαστικού και του δικονομικού ποινικού δικαίου, χρήσιμο για την επίλυση ανακυπτόντων ερμηνευτικών προβλημάτων κατά την εφαρμογή του νόμου (βλ. Π. Κατραλή, Γνωμοδοτήσεις της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου 1951-1994, εκδ. 1994, σελ. 6). Ως έκφραση γνώμης του (κατά το άρθρο 24§4 ΚΟΔΚΔΛ) Προϊσταμένου όλων των εισαγγελικών λειτουργιών της χώρας (είτε του ίδιου του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, είτε του εντεταλμένου από αυτόν Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου) υπερισχύει τυχόν αντιθέτων γνωμοδοτήσεων εισαγγελέων κατώτερων βαθμών, οι οποίες, άλλωστε, πρέπει να τίθενται υπόψη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ο οποίος μεριμνά για τη διασφάλιση της ενότητας της γνωμοδοτικής εισαγγελικής (οισνει) νομολογίας (πρβλ. ΕγκΕισΑΠ [Ηλ. Σπυρούπουλου] 5/1996, εϊσαρ.gr). Πάντως, υπό τα αυτά νομικά δεδομένα, δεν είναι νοητή η ανάκληση μιας γνωμοδότησης του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, η οποία μπορεί να επιδέχεται οποιαδήποτε επιστημονική κριτική ως προς την ευστοχία της, όμως παραμένει σε ισχύ. Είναι δυνατόν να υπάρξει εξαίρεση και η εισαγγελική γνωμοδότηση να καταστεί αδρανής (και μάλιστα τούτο να γίνει με νεότερη «διαπιστωτική» γνωμοδότηση) όταν το αντιμετωπισθέν από αυτή ζήτημα επιλύθηκε στη συνέχεια κατά διαφορετικό τρόπο από παγιωθείσα νομολογία ή απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου (βλ. ΓνωμΕισΑΠ [Ν. Παντελή] 2/2013 ΠοινΧρ 2014, 2156 και ΠοινΔικ 2014, 99, και την αντίστοιχη ΓνωμΕισΑΠ [Δ. Παπαγεωργίου] 4/2016 ΠοινΧρ 2017, 74 και ΠοινΔικ2016, 1212». Από τις παραπάνω σκέψεις καθίσταται αντιληπτό ότι η ΓνωμΕισΑΠ 3/2001 εξακολουθεί να ισχύει, όμως, υπό τον αυτονόητο όρο ότι (πρέπει να) αναγιγνώσκεται υπό το

πίσω της σημερινής μορφής (διαφορετικής σε σύγκριση με εκείνη του 2001) του άρθρου 264 ΠΚ.

Κοιν.: 1) Υπουργείο Δικαιοσύνης
2) Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
3) κ.κ. Εισαγγελέες Εφετών της Χώρας και δι' αυτών στους κ.κ.
Εισαγγελέες Πρωτοδικών της περιφέρειάς τους